

بررسی سیر تاریخ نظارت بر شرکت‌ها در بازار سرمایه

از مفتشان تا حسابرسی

بازار بوده و کلیه موارد تنظیمی به شکل آیین‌نامه‌های اجرایی قانون ابلاغ شده است. به‌طور مثال آیین‌نامه ضوابط مؤسسات حسابرسی معتمد سازمان بورس اوراق بهادار تهران مصوب مورخ ۱۳۸۰/۱۲/۲۰ شورای بورس که در اجرای ماده ۱۰ ضوابط مؤسسات حسابرسی و بازرسان قانونی معتمد سازمان بورس اوراق بهادار تهران مصوب مورخ ۱۳۷۸/۳/۳ شورای بورس تصویب شده، هنوز فاقد ضوابط مشخصی جهت اجرای مندرجات ماده (۵) آن است. این موارد در قانون جدید مورد توجه قرار گرفته تا این حد که حسابرسی شرکت‌ها از جمله مشمولین جبران خسارات وارده به سرمایه‌گذارانی هستند که در اثر قصور، تقصیر، تخلف یا به دلیل ارائه اطلاعات ناقص و خلاف واقع در عرضه اولیه که ناشی از فعل یا ترک فعل آنها باشد، متضرر گردیده‌اند. یا این که حسابرسی شرکت‌ها از جمله اشخاص دارای اطلاعات نهانی شرکت‌ها شناخته شده‌اند. بنابراین در قانون جدید تا حدود زیادی تکالیف و مسئولیت‌ها روشن شده و چنانچه ساز و کار اجرای این امر به درستی مهیا شود؛ می‌توان انتظار داشت از این پس نوسانات قیمت در بازار بر مبنای اطلاعات شفاف و مناسب و مستند به گزارشات حسابرسی مبتنی بر واقعیات صورت گیرد. در عین این که مسئولیت تهیه‌کنندگان و بررسی‌کنندگان اطلاعات بسیار سخت‌تر و سنگین‌تر از قبل شده است.

در شرایط فعلی و در عرصه تهیه و بررسی اطلاعات مالی وضعیت چگونه است؟ به عبارت دیگر مرجعی مانند جامعه حسابداران رسمی ایران چگونه بر عملکرد اعضای خود نظارت می‌کند؟ وضعیت سایر نهادهای بازار در این خصوص چگونه است؟

جامعه حسابداران رسمی ایران به موجب اساسنامه آن تشکیلاتی خودانتظام است؛ به این معنی که دولت از طریق

تجارت مصوب سال ۱۳۱۱، مفتش (کمیسر) نام داشته و برای آنها صلاحیت حرفه‌ای خاصی جهت رسیدگی به حساب شرکت‌ها پیش‌بینی نشده بود. در سال ۱۳۴۷ اصلاحیه قانون تجارت تصویب شده و رکن نظارت‌کننده شرکت‌ها تبدیل به بازرس قانونی شده است؛ لیکن کماکان موضوع پیش‌بینی صلاحیت‌های او مسکوت ماند. تا این که در سال ۱۳۵۰ آیین‌نامه اجرای تبصره ماده ۱۴۴ اصلاحیه قانون تجارت درباره نحوه انتخاب بازرس شرکت‌های سهامی عام تصویب شد.

آیین‌نامه مذکور اگرچه نسبت به گذشته گامی به جلو برداشته بود لیکن کماکان بحث صلاحیت‌های حرفه‌ای بازرس در آن مسکوت ماند. از طرف دیگر در آن سال‌ها کشور فاقد استانداردهای ملی حسابداری و حسابرسی بود. به عبارت دیگر معیارهای مشخصی برای چگونگی ارائه اطلاعات مالی یا رسیدگی به آنها وجود نداشت. در سال‌های بعد به‌ویژه با تشکیل سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی ایران این موارد تا حدود زیادی ساماندهی گردید. قانون تأسیس بورس اوراق بهادار مصوب سال ۱۳۴۵ به طور مشخص فاقد موارد تنظیم بازار از حیث نقش و وظایف هر یک از بازیگران

اشاره: علی امانی عضو هیأت عالی نظارت جامعه حسابداران رسمی ایران است. با او درباره تفاوت قوانین جدید و قدیم ناظر بر فعالیت بازار سرمایه گفت‌وگو کرده‌ایم. متن این گفت‌وگو در ادامه می‌آید.

بازارهای اوراق بهادار وقتی کارا تلقی می‌شوند که قیمت‌های موجود در آن بر اساس اطلاعات مالی به موقع، مناسب، مربوط، منصفانه و مبتنی بر واقعیات تعیین شود. گزارش‌های حسابرسی مستقل شرکت‌ها نقش مهمی در خصوص اطلاعات مالی مورد استفاده توسط سرمایه‌گذاران بالقوه و بالفعل دارند. به نظر شما تفاوت اساسی قانون قبلی تأسیس بورس اوراق بهادار و قانون جدید بازار اوراق بهادار از این حیث کدام است؟

قانون تأسیس بورس اوراق بهادار در سال ۱۳۴۵ تصویب شده بود. در همین سال و به موجب قانون مالیات‌های مستقیم شناسایی افرادی به عنوان حسابدار رسمی برای تشخیص درآمد مشمول مالیات مودیان پیش‌بینی گردید.

به خاطر داشته باشیم در این زمان رکن نظارت‌کننده شرکت‌ها طبق قانون

وزارت امور اقتصادی و دارایی و در چارچوب هیأت عالی نظارت جامعه که منتخب وزیر امور اقتصادی و دارایی می‌باشد بر امور جامعه نظارت دارد. در درون جامعه نیز گروه‌های مختلف مربوط به بررسی کیفیت خدمات ارائه شده توسط حسابداران رسمی یا هیأت‌های انتظامی در صورت احراز تخلف بر چگونگی موقوف، نظارت لازم را اعمال می‌نمایند. همچنین در سال ۱۳۸۳ هیأت همکاری بورس و حرفه حسابداری با مشارکت نهادهای عمده ذی‌مدخل در امر استانداردگذاری یا بررسی و تحلیل اطلاعات مالی تشکیل شده که در مراحل اولیه فعالیت خود است. از طرف دیگر در اصلاحیه قانون مالیات‌های مستقیم، انجام رسیدگی مالیاتی توسط حسابداران رسمی پیش‌بینی گردیده که نشان از عزم دولت جهت اتکاء به این حرفه و نظارت بر آن دارد. بنابراین به نظر می‌رسد از حیث بسترسازی، مقدمات لازم تا حدود زیادی فراهم گردیده است.

در شرایطی که جامعه حسابداران رسمی ایران مکلف است هر ساله فهرست مؤسسات حسابرسی عضو را در روزنامه‌های کثیرالانتشار اعلام نماید آیا ضرورت انتشار فهرست جداگانه‌ای به‌عنوان حساب‌رسان معتمد بورس احساس می‌شود؟

بورس اوراق بهادار همانند هر عرصه اجتماعی یا اقتصادی دیگر قواعد‌بازی مخصوص خود را دارد. بنابراین کلیه شرکت‌کنندگان در آن ملزم به رعایت قواعد تعیین شده در این عرصه می‌باشند چگونگی انتخاب حساب‌رسان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس نیز از این قاعده کلی مستثنی نیست. اما باید گفت باتوجه به مقررات جامعه حسابداران رسمی ایران و به‌ویژه آیین‌نامه اجرایی تبصره (۴) قانون استفاده از خدمات تخصصی و حرفه‌ای حسابداران ذی‌صلاح به‌عنوان حسابدار رسمی مصوب مورخ ۱۳۷۹/۶/۱۳ هیأت وزیران، امکان انتخاب حساب‌رسان رسمی ایران وجود ندارد. بنابراین منطقی‌تر آن است که مقام ناظر بازار سرمایه شرایط و انتظارات خود را از حساب‌رسان شرکت‌های پذیرفته شده در بورس به‌طور اعم و مثلاً برای هر تابلو به‌طور اخص مشخص نموده و آنها را به جامعه حسابداران رسمی ایران اعلام نماید. جامعه حسابداران رسمی ایران قادر خواهد بود مؤسسات عضو را با شرایط مذکور تطبیق داده و فهرست حائزین شرایط را به بورس اوراق بهادار تهران گزارش دهد. چنین ساز و کاری موجب افزونی تعامل می‌شود، ضمن این که مطابقت بیشتری با روح مقررات و قوانین خواهد داشت.

قانون جدید بازار اوراق بهادار ممکن است باعث چه تحولاتی در زمینه گزارشگری مالی یا حسابرسی است بشود؟ در پاسخ به این سؤال بهتر است گفته شود دست‌اندرکاران موضوعات فوق چگونه بایستی خود را مهبای فعالیت در شرایط جدید نمایند؟ با تکمیل قطعات مختلف پازل فوق، مسئولیت‌ها بسیار سنگین‌تر از قبل شده و اجرای آن شرایط ویژه‌ای را خواهد طلبید. استانداردهای حسابرسی باید بیش از پیش نیازهای مصرف‌کنندگان بالقوه و بالفعل موجود در این بازار را در نظر بگیرند. همچنین حساب‌رسان باید پذیرند کشتی‌ان را سیاستی دگر آمده است. به هر حال قرار است در تحولات بازار سرمایه سهم هر یک از بازیگران به درستی و منصفانه مشخص شده و هر کس پاسخگوی سهم خود باشد. بلاشکیه، بازار اوراق بهادار یکی از لیگ‌های برتر اقتصاد است. بازی در این لیگ با هر نقشی، شرایط ویژه خود را داراست. حساب‌رسان نیز باید به درستی این تحولات را ارزیابی نمایند. چه بسا در این شرایط دیگر کوچک زیبا نباشد. به عبارت دیگر ریسک‌های مؤسسات حسابرسی افزون‌تر خواهد شد. لذا می‌باید برای پذیرش این ریسک‌ها تدابیر جدی‌تر اندیشیده شود.